

LIEPĀJAS SOCIĀLI EKONOMISKO PROCESU IETEKME UZ RAINĀ PARKA FUNKCIONĀLO UN VIZUĀLO RISINĀJUMU LĪDZ OTRAJAM PASAULES KARAM

Impact of Socio-Economic Processes on the Development of Rainis Park in Liepaja until World War II

Silvija Ozola

Riga Technical University, Latvia

Abstract. *In the 19th century, a special attention was devoted to arrangement of Libava urban environment. Public gardens were created. At the beginning of mass culture, a new urban landscape conception got into focus of artistic attention. In the Republic of Latvia, physically and mentally competent living environment for a person developed. Green urban structures were improved. Public activities in Rainis Park were expanded. The object of the research – Rainis Park's functional and visual changes in Liepaja. Research problem – Rainis Park's architectural spatial and functional changes caused by sociopolitical processes have not been sufficiently studied. Research novelty – Rainis Park's spatial and functional structure is analyzed in the context of city development. The goal of the research – to determine the most typical changes in Rainis Park's historical plan and visual image. Main methods applied – this study is based on analysis of archive documents, projects and cartographic materials of urban planning, as well as study of published literature and inspection of buildings in nature.*

Keywords: *greenery system, architect Jānis Krastiņš, Liepāja, public park's functional and visual changes, Rainis Park.*

Ievads

Introduction

Krievijas impērijā 19.gs. pirmajā pusē īpašu uzmanību pilsētās pievērsa funkcionālo jautājumu risināšanai, pilsētvides sakārtošanai un apstādījumiem. Iedzīvotāju atpūtai radīja publiskus dārzus, bet vēlāk par labiekārtojuma neatņemamu sastāvdaļu kļuva sabiedriskie parki, bulvāri un skvēri. Libava 19.gadsimtā strauji attīstījās, un pārmaiņas sociālajā dzīves veidā mainīja cilvēku attieksmi pret dabu – pilsētā ainavu papildināja iedzīvotāju iekopti stādījumi, un par inteliģences pulcēšanās vietu kļuva Paviljona dārzs, bet 19.gs. otrajā pusē un 20.gs. sākumā par strādnieku atpūtas vietu kļuva Pilsētas parks.

Latvijas Republikā agrārās reformas īstenošana pavēra iespējas pilsētu plānveidīgai attīstībai. Liepājā rekonstruēja un pilnveidoja apstādījumus: Raiņa parkā izvērsa sabiedriskas aktivitātes, bet Jūrmalas parku pilnveidoja atbilstoši kūrorta apmeklētāju interesēm. Vietas atpūtai abos parkos radīja funkcionāli atšķirīgas, lai jūras piekrastē cilvēkam būtu fiziski un garīgi pilnvērtīga un daudzveidīga dzīves telpa, kas saudzīgi un iejūtīgi papildina gleznaino un trauslo dabas ainavu – iedvesmas avotu. Cilvēka fizisko, socioloģisko un psiholoģisko prasību nodrošināšanai saglabāja reljefu, ūdenstilpnes, koku stādījumus.

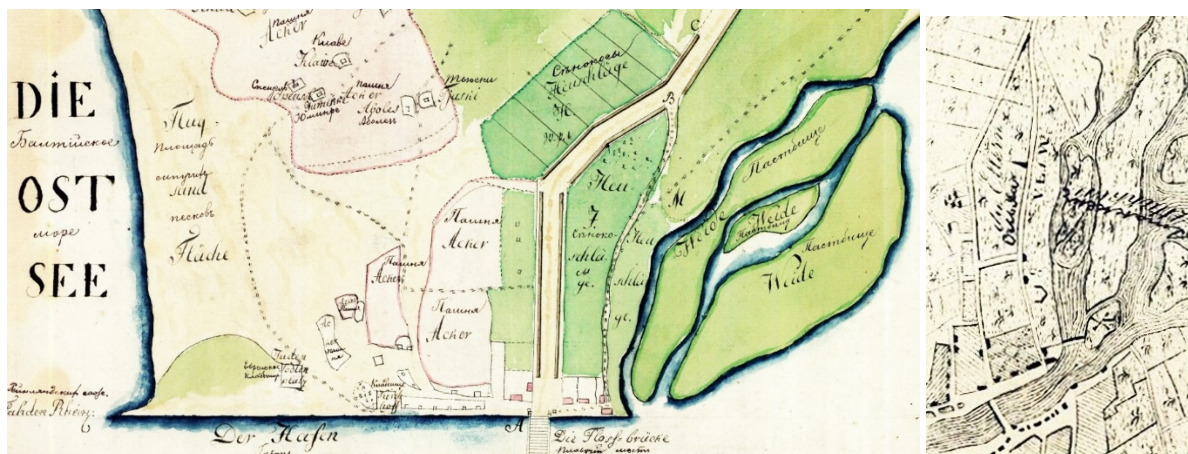
Pētījuma objekts – Liepājas Raiņa parka funkcionālais risinājums un vizuālais tēls. Pētījuma problēma – gadsimtu gaitā sociāli politisko procesu veicinātās Raiņa parka funkcionālās un arhitektoniski telpiskās izmaiņas nav pietiekami pētītas un izvērtētas. Arhitekts, prof. Jānis Krastiņš, kurš Liepājā ir tikai viesojies, bet nav dzīvojis, lai pētītu pilsētā iekoptos apstādījumus, lasītājiem piedāvā vispārīgu, nekonkrētu un tendenciozu informāciju par Pilsētas parka veidošanas pirmsākumiem. Pētījuma novitāte – Raiņa parka funkcionālā un telpiskā uzbūve analizēta Liepājas attīstības procesu kontekstā. Pētījuma mērķis – noteikt sociāli ekonomisko procesu ietekmē notikušās raksturīgākās Raiņa parka vēsturiskā plānojuma un vizuālā tēla izmaiņas. Galvenās metodes – pētījumam izmantoti arhīvu dokumenti, kartogrāfiskie un publicētie materiāli, pilsētībūvnieciskie projekti, fotofiksācijas, kas iegūtas, veicot apsekošanu.

Paviljona dārza un Pilsētas parka izveide Libavā *Creation of Pavilion Garden and City Park in Libava*

Libava 19.gs. sākumā strauji attīstījās, un no Mītavas (tagad Jelgava) uz Grobiņu regulāri brauca pasta karieses, kas ieradās Libavā pa ārkārtīgi sliktu ceļu (skatāms 1757.gada Libavas plānā, kas glabājas Krievijas Valsts kara vēstures arhīvā (KVKVA, *Российский Государственный военно-исторический архив*); 349. fonds, 19. apraksts, 335. lieta), kuru neviens nelaboja. Pirms tilta pāri ostas kanālam ceļš veda garām birzīj mitrā pļavā. Liepājas ezera piekrastē pa iebraukto Grobiņas–Libavas ceļu, kura rietumpusē bija alkšņu mežiņš (skatāms KVKVA, 349. fonds, 19. apraksts, 336. lieta) 1803.gada Liepājas nocietinājumu projektā *Plan de la Ville de Libau*, 349. fonds, 19. apraksts, 336. lieta), 1808.gada 13. oktobrī Libavā ieradās Krievijas imperators (1801–1825) Aleksandrs I. Libavas 1826.gada kartē (1. att.) šai vietai uz ziemeļiem no ostas kanāla dots vācisks nosaukums “*Heuschleige*” (siena pļava). Annas baznīcas mācītājs Eduards Heinrihs Kristians Rotermunds (*Eduard Heinrich Christian Rottermund*; 1804–1882) savā hronikā atzīmēja, no kurām vietām pilsētā draudze 1837.gadā guvusi ienākumus: seši rubļi bijuši no “Alkšņu-Priedniekciema”. Libavas 1838.gada kartē (2. att.) ar vācu vārdu “*Ellern*” (tulkojumā – alkšņi) rādīts alkšņu

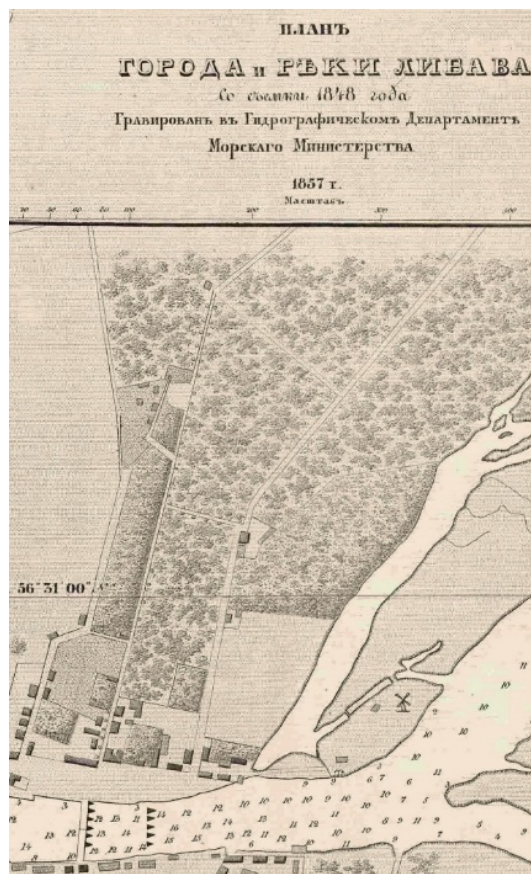
mežiņš (Driķe 2018), kura rietumpusē 1840.gadā nolēma izbūvēt Grobiņas–Libavas lielceļu, un 1841.gadā tā abās pusēs, kur auga nevērtīgi koki un krūmi, sāka sakopt teritoriju.

Ieceri īstenoja ar imperatora (1825–1855) Nikolaja I atbalstu, un 1841.gada 23. septembrī atklāja jaunā Grobiņas–Libavas lielceļa pirmās piecas verstis (Wegner 1898). Vēlāk Libavas kartēs iezīmēja Aleksandra (vācu: *Alexander*, tagad Brīvības) ielas trasi (3. att.) ar raksturīgu līkumiņu. Ceļa abās pusēs 1842.gada pavasarī iestādīja kokus (4. att.), bet Aleksandra ielas malā iepretī līkumiņam vasarā uzbūvēja paviljonu koncertiem (5. att.) un ierīkoja publisku dārzu (6. att.). Apstādījumi aizņēma plašu teritoriju starp Paviljona (vācu: *Pavillon*, tagad 1905.gada), Vakzāles (vācu: *Bahnhof*, tagad Rīgas) un Dzelzceļa (vācu: *Eisenbahn*, tagad Dzelzceļnieku) ielu, un līdz 1843.gadam radīja pilsētnieku iemīļotu vietu, kur 1843.gada pavasarī rīkoja pirmos priekšnesumus – uzstājās atlēti Šūmans un Henhs (Driķe, 2018).

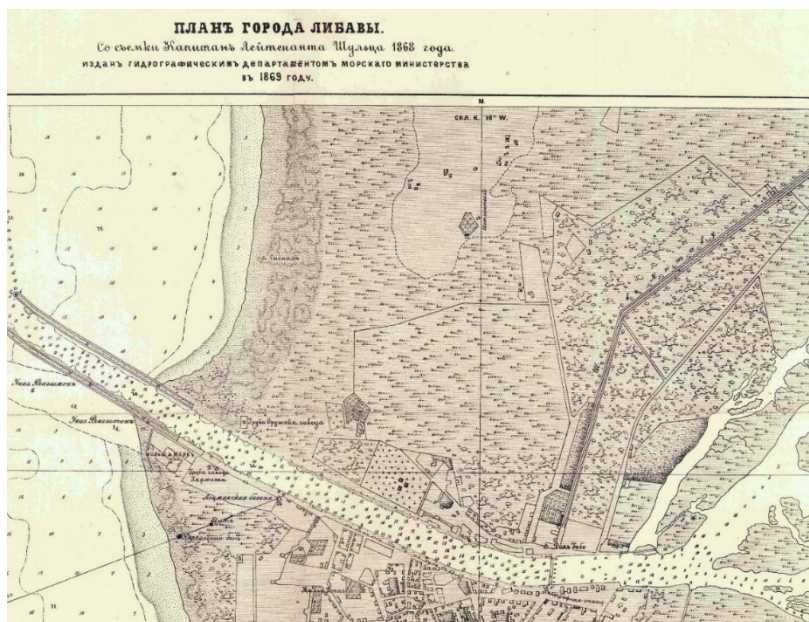

1.attēls. Mērnieks Heinrich Johann Cramer. Plāns Libavas apkārtnēi no Baltijas jūras līdz Liepājas ezeram un pilsētas robežai Grobiņas kroga tuvumā. 1826.gada 9. jūlijs (LVVA-1)
Figure 1 Surveyor Heinrich Johann Cramer. Plan of Libava surroundings from the Baltic Sea to Liepaja Lake and the city border near Grobina pub. July 9, 1826

2.attēls. Tanner F., Klokor O. E. Libavas situācijas plāns. 1838 (LVVA-2)
Figure 2 Tanner F., Klokor O. E. Situation plan of Libava. 1838

3.attēls. *Libavas 1848. gada uzmērījuma plāna fragments. 1857 (LVVA-3)*
Figure 3 *Fragment of Libava 1848 survey plan. 1857*

4.attēls. *Libavas 1868. gada uzmērījuma plāna fragments. 1869 (LVVA-4)*
Figure 4 *Fragment of Libava 1868 survey plan. 1869*

Purvaino pļavu ar nelielo Alkšņu mežiņu pretī paviljonam nolēma nosusināt: Parka komisijas uzdevumā liekā ūdens novadīšanai 1843.gadā izraka kanālu un izveidoja grāvju sistēmu, sāka stādīt Pilsētas jeb Paviljona parku, kur ierīkoja gājēju celiņus un tiltiņus, uzcēla sarga būdiņu un bufeti. Senākajā Libavas parkā auga bērzi, liepas, kastaņas, priedes, bet visvairāk – melnalkšņi (Dāvidsone, 1974, 185). Apkaimes pļavas izmantoja siena vākšanai. Grāmatu izdevējs Rūdolfs Pūce (*Rudolph Puhze*) par parka iekopšanu pārpurvotajā Alkšņu mežīnā 1894.gada laikrakstā “*Libausche Zeitung*” stāstīja, ka koku un krūmu stādīšana veikusies gluži ātri, jo iedzīvotāji bija atsaucīgi un jaunajam parkam atvēlēja augus un piemērotu augsni. Vēlāk ierīkoja bumbotavu ķeģļu spēlei un uzcēla “šveiciešu stila” paviljonu ar restorānu (7.att.), kas bija intelīgences un turīgāko aprindu pārstāvju satikšanās vieta. No parku vēstures ir zināms, ka restorāni (8.att.) Libavā bija atsevišķu personu īpašums (Dāvidsone, 1974, 193).

5.attēls. Paviljons Aleksandra ielas malā (LM-1)
Figure 5 The pavilion at the edge of Alexander Street

6.attēls. Skats uz paviljonu no dārza puses (LM-2)
Figure 6 View of the pavilion from the garden side

Parka paviljons darbojās visu gadu, un tajā notika koncerti, deju vakari, karnevāli, vingrotāju un svarcēlāju cīkstēšanās. Pretī parka galvenajai takai, kas veda no paviljona otrpus ielai, bija laukums – vieta orķestrim.

7.attēls. “Šveiciešu stila” paviljons atpūtai Pilsētas parkā (LM-3)

Figure 7 The pavilion of “swiss style” for the rest in City Park

8.attēls. Pilsētas parka paviljons ar restorānu (LM-4)

Figure 8 The pavilion with a restaurant in City Park

Grāmatā “Liepāja. Jūgendstila arhitektūra” profesors Dr. habil. arch. Jānis Krastiņš 2015.gadā par Pilsētas parku rakstīja: “Teritoriju uz austrumiem no Jaunliepājas, iepretim Liepājas ezera ziemeļu galam, aizņēma preču stacija, bet starp to un apbūvētajiem kvartāliem izveidoja Pilsētas parku (vāciski *Stadtspark*; tagad Raiņa parks), kas plešas starp Preču (tagad Zemnieku) un Aleksandra (tagad Brīvības) ielu. Nav precīzu ziņu, kad sāka šī parka veidošana. Daudzviet pavīd apgalvojumi, ka tas noticis 1849.gadā, kas “pilsētas galva Kārlis Ulihs (*Ulich*) aicināja liepājniekus ziedot koku dēstus parka izveidei” un tas “veidots kā ainavu parks pēc Rīgas galvenā dārznieka Georga Kufalta (*Kuphaldt*) projekta”. Dokumentāru pierādījumu tam nav un arī nevar būt, jo ainavu arhitekts Georgs Kufalts 1849.gadā vēl nemaz nebija dzimis, bet nekāda parka agrāk purvainajā ārpuspilsētas vietā nebija vēl 19.gadsimta septiņdesmito gadu sākumā: Jaunliepājas plānojuma metos pāri teritorijai, kurā vēlāk tapa šis parks, zīmētas vien dažas ielas” (Krastiņš, 2015, 20). Šī teksta autors atsaucēs norādījis, ka informāciju ieguvis no šādiem avotiem: Parki, skvēri un laukumi [tiešsaiste], Liepāja Anno 1625 (Liepājas pilsētas domes oficiālais portāls) [skatīts 28.02.2012], kā arī http://www.liepaja.lv/page/2823&mode*print; Liepāja: Raiņa parks [tiešsaiste]. *Zudusī Latvija senos zīmējumos, atklātnēs un fotogrāfijās no 19.gs. beigām līdz mūsdienām* (Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas Letonica projekts) [skatīts 28.02.2012]. <http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/2613/>; Ozola, S. Liepājas zaļā rota – šodien un agrāk. *Kurzemes Vārds*, 2007, 29. augustā (Krastiņš, 2015, 20, 21). Publikācijas “Liepājas zaļā rota – šodien un agrāk” autore rakstīja: “Vienotas zaļo stādījumu sistēmas izveidē 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā lielu darbu ieguldīja Liepājas pilsētas galvenais arhitekts Pauls Makss

Berči un izcilais parku mākslas speciālists, dendrologs, Rīgas dārzu un parku direktors Georgs Fridrihs Ferdinants Kufalts.” Par Raiņa parku rakstā bija teikts: “Jaunliepājas – vēlāk Raiņa vārdā nosauktais – senākais parks Liepājā bija iesaistīts Jaunliepājas plānojuma struktūrā, vienlaikus veicot aizsargfunkciju starp dzīvojamo apbūvi un plašajiem dzelzceļa līniju sazarojumiem.” Profesora interpretācijas par laikrakstā “Kurzemes Vārds” publicēto informāciju vien norāda uz šī cilvēka attieksmi pret citu pētnieku darbiem.

Pilsētas parks Libavas jaunās apbūves plānojumā uz ziemeļiem no ostas
City Park in the planning of the Libava new building north of the port

Libavai nozīmīgs bija 1871.gads, kad no Dinaburgas (tagad Daugavpils) ieradās Pauls Makss Berči (*Paul Max Bertschy*, 1840–1911) un kļuva par Libavas pilsētas arhitektu. Šajā gadā atklāja dzelzceļa līniju no Libavas līdz Kaišadoriem un uzbūvēja Libavas dzelzceļa pasažieru stacijas ēku. Lai veicinātu tirdzniecības sakarus ar Krieviju, Lietuvu un Poliju, sliežu ceļu caur Mažeikiem, Mītavu un Rīgu 1873.gadā pievienoja Pēterburgas–Dinaburgas–Varšavas dzelzceļa līnijai. Libavā ieradās tirgotāji, bet rūpnieki un amatnieki dibināja ražotnes.

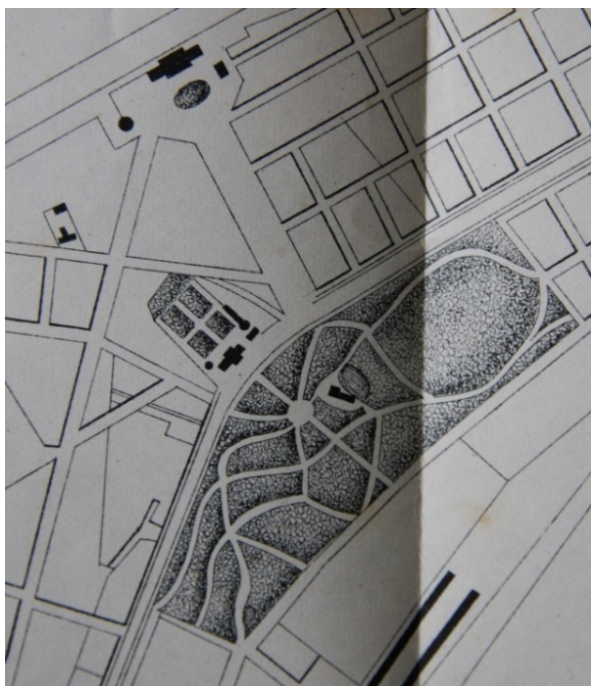

9.attēls. Pauls Makss Berči (?). Skices fragments Pilsētas parka plānojumam un dzīvojamai apbūvei uz ziemeļiem no Tirdzniecības ostas kanāla. 1870. gadi (?) (LM-5)

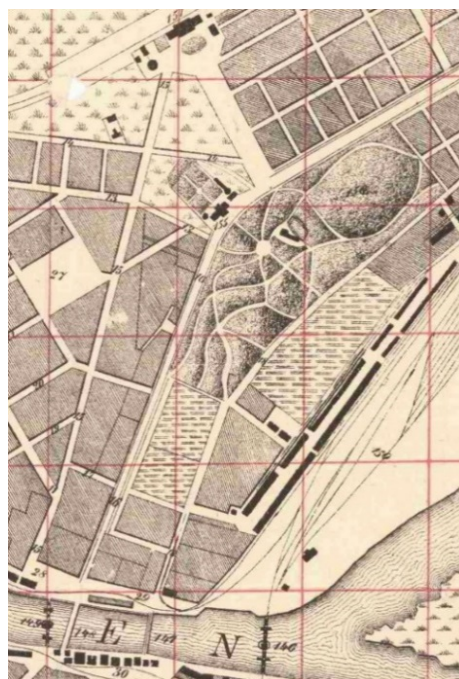
Figure 9 Paul Max Bertschy (?). Sketch fragment for City Park planning and residential building north of the Trade Port Canal. 1870s First Half (?)

Paviljona dārzs un Pilsētas parks vairākus gadu desmitus bija iedzīvotāju populārākās svētku, muzicēšanas un jautrības vietas pilsētā. Parka nomnieki rūpējās par Pilsētas parka apsaimniekošanu (Driķe, 2018), bet pēc kūrmājas un vasarnīcu kvartāla izveides 1875.gadā Pilsētas parks vairs nebija tik iemīļots.

Libavas ostai 1875.gadā izstrādāja padziļināšanas projektu, kurā paredzēja izbūvēt Ziemas ostu un viļņlaužus, pagarināt molus, izvēršot to galus paplašinātai ieejai kanālā. Dzelzceļu no Libavas 1876.gadā pagarināja līdz Romniem Poltavas guberņā. Sliežu ceļš veicināja plānveidīgu rūpnīcu un strādnieku dzīvojamo ēku apbūves attīstību dzelzceļa pasažieru stacijas tuvumā un uz ziemeļiem no ostas, kur sāka veidot jaunu pilsētas daļu. Liepājas muzeja Berči fondā ir divas apbūves plānojuma skices bez datējuma (iespējams 1870.gadu I puse) un autora paraksta, kuras, visticamāk, izstrādāja P.M. Berči. Skicēs ir rādīti projektējamo ielu virzieni, atpūtas zonu izvietojums un sliežu ceļa loks, kas no Tirdzniecības ostas kanāla līdz dzelzceļa pasažieru stacijai aptver fabriku un dzīvojamās apbūves teritoriju. Viens dzelzceļa atzars 19.gs. nogalē veda rietumu virzienā uz dzelzceļa pasažieru staciju, Ziemas ostu un kanāla ziemeļrietumu piekrasti, bet otru atzaru un preču staciju izbūvēja Liepājas ezera rietumu piekrastē. Vienā no skicēm risināts Pilsētas parka un tā apkārtnes plānojums (9. att.) (Ozola, 2018, 487).

10.attēls. Pilsētas parka un Paviljona dārza plānojums ap 1875.gadu. 1902 (Schoen)
Figure 10 Planning of City Park and Pavilion Garden around 1875. 1902

11.attēls. Pilsētas parka, Paviljona dārza un apkārtnes plānojums. 1880 (LVVA-5)
Figure 11 Planning of City Park, Pavilion Garden and surroundings. 1880

Vienlaicīgi ar pilsētas apbūves izveidi uz ziemeļiem no Tirdzniecības ostas kanāla arī nosusināja Pilsētas parka teritoriju, kur izraka dīķi un no iegūtajām zemēm parka centrālajā daļā iepretī paviljonam uzbēra kalniņu, no kura pavērās skats uz apstādījumiem. Attīstīja parka plānojumu (10., 11. att.), kuru centrālajā daļā veidoja simetrisku, labiekārtoja dīķa apkārtni (12. att.) un ierīkoja galvenos gājēju celiņus (13. att.), to virzienus saskaņojot ar ielu izvietojumu dzīvojamajos kvartālos. Parka ziemeļdaļā izveidoja lielu pastaigu loku.

*12.attēls. Freidlin S. Dīķis un gulbji
Pilsētas parkā (BCB-1)
Figure 12 Freidlin S. Pond and swans in
City Park*

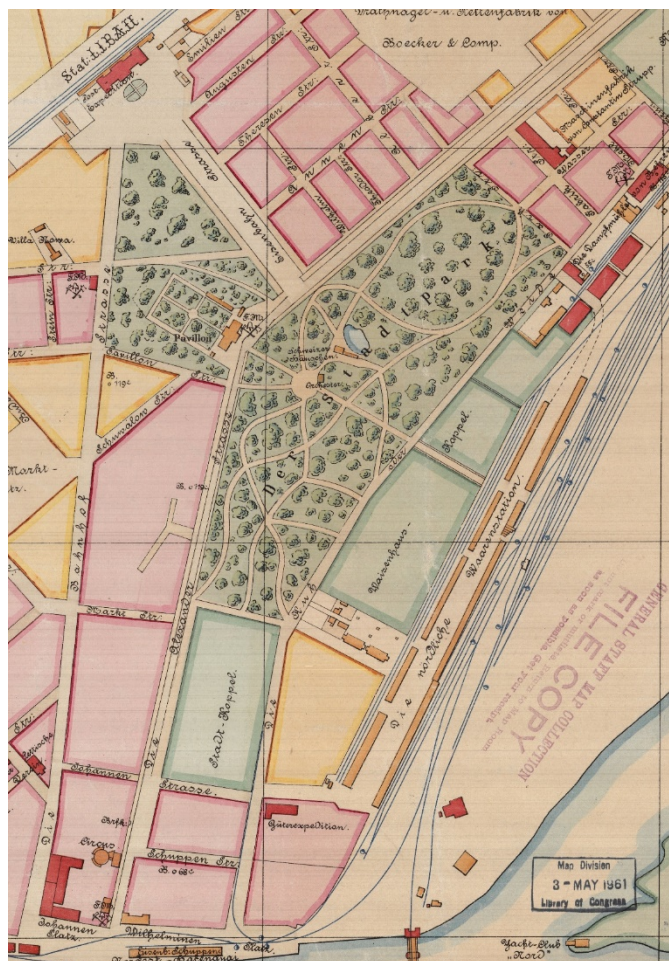

*13.attēls. Pastaigu taka Pilsētas parkā. Līdz
1900 (BCB-2)
Figure 13 Walking trail in City Park. Until
1900*

*14.attēls. Pilsētas parka celtnes (SO-1)
Figure 14 Buildings of City Park*

Pilsētas parka apstādījumi 1875.gadā norobežoja atpūtas zonu no dzīvojamās apbūves, bet 1886.gada maijā uzbūvēja paviljonu (14., 15., 16., 17. att.), lai 19. jūnijā sagaidītu lielkņazu Vladimiru Aleksandroviču (1847–1909) un viņa kundzi Mariju Pavlovnu (1854–1920) un cienātu viņus ar pusdienām. Parka celiņu virzienus saskaņoja ar ielu izvietojumu apbūves kvartālos (15. att.).

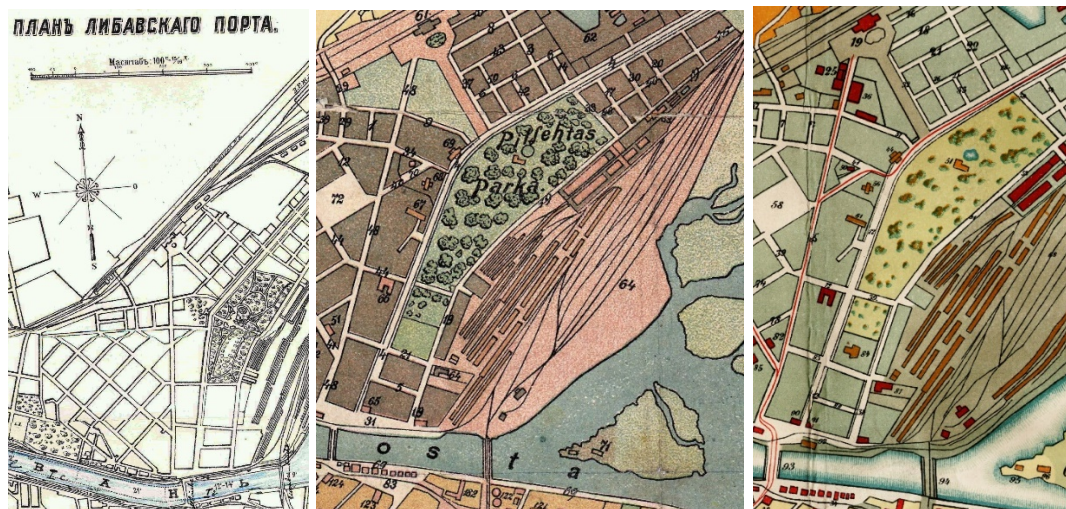
15.attēls. *Pilsētas parka, Paviljona dārza un apbūves kvartālu plānojums. 1887 (LNB-1)*
Figure 15 Planning of the City Park, Pavilion Garden and building blocks. 1887

16.attēls. Paviljona dārzs un Pilsētas parka plānojums ar kanālu. 1890 (SO-2)
Figure 16 Pavilion Garden and Planning of City Park with a canal. 1890

17.attēls. Pilsētas parka plānojums ar kanālu. 1891 (LVVA-6)
Figure 17 Layout of City Park with a canal. 1891

18.attēls. Apbūves kvartāls Paviljona dārza vietā (LVVA-7)
Figure 18 The building quarter instead of Pavilion Garden

19.attēls. Apbūves kvartāls Paviljona dārza vietā un Pilsētas parka paplašināšana. 1897.g. 8. aprīlis (LNB-2)

Figure 19 A building quarter instead of Pavilion Garden and expansion of City Park. April 8, 1897

20.attēls. Privāts mērnieks Schupp. Pilsētas parka paplašināšana. 1900.g. 1. novembris (LNB-3)

Figure 20 Private land surveyor Schupp. Enlargement of City Park. November 1, 1900

Libavas jūras un sauszemes cietokšņa projekta autors, ģenerālmajors, augstas klases kara inženieris Ivans Alfrēds Mak-Donalds (*Иван-Альфред Георгиевич Макдональд*, 1850–1906) 1890.gada 19. janvārī sāka vadīt būvdarbus Libavas ostas modernizēšanai, bet 1893.gada novembrī ziņoja, ka ir pabeigta priekšostas būvniecība. No ostas kanāla ziemeļrietumu piekrastes uz dzelzceļa pasažieru staciju veda galvenā maģistrāle, no kuras atzara – Suvorova (tagad Raiņa) ielas noslēguma sākās ceļš uz Karostas pilsētiņu, kuru uzbūvēja no 1893. līdz 1906.gadam. Pie Libavas–Grobiņas lielceļa atzara, kas veda uz “Vērnīku” un “Gobzemju” mājām Vērnīkupītes austrumkrastā, atpūtas vietā pirms tilta uzcēla Troņmantnieka paviljonu (Ozola, 2018, 489).

21.attēls. *Pilsētas parka plānojums. Ap 1903 (LNB-4)*

Figure 21 Planning of City Park. Around 1903

22.attēls. *Pilsētas parka plānojums un Paviljona kvartāls ar sporta laukumu. 1903 (LNB-5)*

Figure 22 Planning of City Park and Pavilion quarter with playground. 1903

23.attēls. *Pilsētas parka plānojums un Paviljona kvartāls ar sporta laukumu. Ap 1916 (LNB-6)*

Figure 23 Planning of City Park and Pavilion quarter with playground. Around 1916

*24.attēls. Pilsētas parka apstādījumi un Aleksandra ielas aleja. Līdz 1912 (BCB-3)
Figure 24 City Park greenery and Alexander Street alley. Until 1912*

Kūrortpilsētā Libavā 19.gs. nogalē sabiedriskajiem apstādījumiem – parkiem, alejām pilsētas ielās un bulvāriem pievērsa īpašu uzmanību, un Libavas pilsētas dome par konsultantu uzaicināja Georgu Fridrihu Ferdinandu Kufaltu (*Georg Friedrich Ferdinand Kuphaldt*, 1853–1938), pēc kura ieteikumiem, iespējams, Pilsētas parkā pilnveidoja gājēju taciņu tīklu un apstādījumus, tos paplašinot dienvidu virzienā (18., 19., 20. att.). Pāri kanālam veda vairāki tiltiņi (16., 17. att.). Paviljonu ar dārzu iekļāva apbūves kvartālā (18., 19., 21. att.), kur izveidoja laukumu fiziskām aktivitātēm (22., 23. att.). Aleksandra ielas nozīmi pilsētvidē akcentēja aleja (24. att.).

Raiņa parka pārmaiņas Latvijas Republikas laikā *Changes of Rainis Park during the Republic of Latvia*

Jaunliepājas iedzīvotāju galvenā atpūtas vieta pēc Pirmā pasaules kara un Latvijas Republikas proklamēšanas bija Pilsētas parks ar pastaigu celiņiem (25., 26., 27. att.), kas jau bija izveidoti pirms kara.

25.attēls. *Raiņa parka celiņu izkārtojums. 1925 (LVVA-8)*
Figure 25 Arrangement of footpaths in Rainis Park

26.attēls. *Raiņa parka celiņu tīkls un apkārtnē. 1935 (Liepājas pilsētas Valde)*
Figure 26 Footpaths network in Rainis Park and surroundings

27.attēls. *Raiņa parka ēnainās vecu koku alejas (BCB-4)*
Figure 27 Rainis Park's shady old tree alleys

28.attēls. Fotogrāfs (1905–1922), harmoniju un ērģeļu būvētājs Juris Bokums (1877–1956). Trīsžuburu koks Raiņa parkā. 1920-ie gadi (BCB-5)
Figure 28 Photographer (1905–1922), harmony and organ builder Juris Bokums (1877–1956). Three branch tree in Rainis Park. 1920s

29.attēls. Raiņa parka apstādījumi un sarga māja (SO-3)
Figure 29 Greenery of Rainis Park and guard's house

30.attēls. *Raiņa parka dīķis ar saliņu un tiltiņš. Ap 1933 (SO-4)*
Figure 30 Pond with an island and a bridge in Rainis park. Around 1933

31.attēls. *Raiņa parka kanāls. 1936 (BCB-6)*
Figure 31 The channel of Rainis Park

Liepāju 1925.gada novembrī, kad apmeklēja Jānis Rainis, parku nosauca dzejnieka vārdā. Dižiem kokiem (28. att.) bagātajā un sakoptajā Raiņa parkā bija uzcelta arī sarga māja (29. att.). Pilsētas apstādījumus trīsdesmit gadus sargāja Fricis Augusts (1874–1942). Parka ainavu bagātināja ūdeņi – dīķis ar saliņu, uz kuru veda tiltiņš (30. att.), un kanāls (31. att.).

Secinājumi **Conclusions**

Libavā 19. gadsimtā veidoja Pilsētas parku iedzīvotājiem izklaidēm un uzbūvēja funkcijai atbilstošas celtnes. Kad Pauls Makss Berči kļuva par pilsētas arhitektu, Pilsētas parks ieguva pārdomātu plānojumu ar pastaigu celiņiem un atpūtai piemērotu apbūvi un norobežoja dzīvojamo teritoriju no ražošanas un transporta zonas. Latvijas Republikas laikā par parku īpaši rūpējās: tas ieguva latviešu dzejnieka Raiņa vārdu, un līdz Otrajam pasaules karam sargs nodrošināja kārtību, bet apstādījumus aprūpēja dārznieks.

Profesors Jānis Krastiņš ziņas par Raiņa parku ir ieguvis interneta tiešsaistē, bet presē publicēto rakstu autoru viedokļus interpretējis, taču nav analizējis kartogrāfiskos materiālus un iepazīs savu kolēģu – arhitektu (Irēna Dāvidsone, Ilze Māra Janelis u. c.) publicētos rakstus un pētījumus par Raiņa parku. Pilsētas parkā nekad netika projektētas ielas, bet gan tika ierīkoti plaši gājēju celiņi. Par Pilsētas parka veidošanas sākumu precīzas ziņas ir iegūstamas 19. gadsimtā izdotajos kartogrāfiskajos materiālos un laikrakstos.

Pilsētas parka centrālo daļu 19.gs. vidū raksturoja simetrisks plānojums, bet kartogrāfiskajos materiālos, kas izdoti 20. gadsimta sākumā, ir redzamas izmaiņas Pilsētas parka plānojumā un izvērsti likumoti gājēju taciņu tīkls. Celiņu

izvietojumu pieskaņoja parka kanālam, kuru jau 19.gs. nogalē izkopa, iekļaujot apstādījumu ainavā.

Summary

On November 27, 1795, the Russian Empress Catherina II (1729–1796) signed the order on establishment of districts in Courland: the Courland Governorate (28.11.1796–03.03.1918) was formed. Large-scale activities on the Baltic Sea coast affected urban development. Libau obtained a strategic significance in the Russian Empire. However, extremely bad runways did not promote trade. In 1841, the highway Libau–Grobin was opened. It improved the traffic significantly. Northwards from the Trade Canal, a favourite meeting place for members of intelligence was formed: a pavilion (1842) with a restaurant and concert hall was built and Pavilion Garden was created. A swampy place overgrown by bushes was turned into City Park with walkways.

In the 19th century, transport and building of industrial companies changed the urban environment. Artistically aesthetic considerations in cities became important. In 1871, Paul Max Bertschy (1840–1911) from Prussia arrived in Libau in order to perform city architect's duties, a railway line from Libau to Kaišiadorys (near Vilna) was opened and a passenger railway station was built. The railway service promoted the boom of Libau, and the urban environment developed. Boulevards and streets surrounded by rows of trees, or alleés provided link with urban green elements. Gardens were cultivated in compliance with natural science principles. At the end of the 19th century, an important place was awarded to the presence of green plantations in urban planning. Public parks with a convenient footpath system become a respectable phenomenon, but discussions went on about their functions. In City Park of Libau a special attention was paid to natural elements – relief, waters and artificially created plantations. City Park after World War I achieved the name of Latvian poet Jānis Rainis.

Izmantotie avoti References

- BCB-1 – Baltijas Centrālā bibliotēka (BCB), glabāšanas vienība L-a3 (atklātne Freidlin S. *Libau. Stadtpark*. Libau: Verlag S. Freidlin)
- BCB-2 – BCB, glabāšanas vienība L-a2 (atklātne *Gruss aus Libau. Stadtpark.*)
- BCB-3 – BCB, glabāšanas vienība L-a4 (atklātne *Либова. Городской парк = Libau. Stadtpark*. Libau: Verlag A. Dunkert)
- BCB-4 – BCB (atklātne *Raiņa parks Liepājā*)
- BCB-5 – BCB (atklātne Bokums J. *Liepāja. Raiņa parks*)
- BCB-6 – BCB (atklātne *Liepāja. Raiņa parks*)
- Dāvidsone, I. (1974). Raksturīgākās tendences vēsturisko parku rekonstrukcijā. *Rīgas Politehniskā institūta Zinātniskie raksti: Pilsētu attīstība un arhitektūra Latvijas PSR*. 183. – 203.
- Driķe, N. (2018). Ar mīlestību – melnalkšņu kungi, meža bumbieru kundzes. No: *Liepājas Vēstules 2018*, 3(35), 30-36. Liepāja: Kurzemes Vārds.

- Krastiņš, J. (2015) *Liepāja. Jūgendstila arhitektūra = Art Nouveau Architecture*. Liepāja: Liepājas pilsētas dome.
- LNB-1 Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB). Kartogrāfisko izdevumu nodaļa. *Plan der Seestadt Libau* (Entw. und gez. E. v. Schwarzenfeld: 1:4200) Berlin: Greve, 1887.
- LNB-2 – LNB Kartogrāfisko izdevumu nodaļa, glabāšanas vienība Kt L1-4/A2 (*Liepājas plāns* (1897). Либава: Лито-Типография М. Петерсона)
- LNB-3 – LNB Kartogrāfisko izdevumu nodaļa, glabāšanas vienība Kt L1-1/11 (Schupp J. (1900). *План гор. Либавы = Plan der See- und Handelsstadt Libau*. Libau: Verlag von Eberhard Korn)
- LNB-4 – LNB Kartogrāfisko izdevumu nodaļa, glabāšanas vienība Kt L1-3/104 (*Фарус-план Либавы*. Берлин: Издание Фаруса)
- LNB-5 – LNB Kartogrāfisko izdevumu nodaļa. KtL1-3/105. Бер Е.И. (1903) *План города Либавы*. Либава: Типо-литография Августа Кетена.
- LNB-6 – LNB Kartogrāfisko izdevumu nodaļa. KtL1-1/51. *Plan von Libau*. Libau: b.i., 191-?.
- LVVA-1 – Latvijas Valsts Vēstures arhīvs (LVVA), 1679. fonds, 162. apraksts, 614. lieta. Cramer H.J. *План окрестности города Либавы от гавани между Балтийским морем и малым озером до границы города, недалеко от Гробинской корчмы Багген, на предмет урегулирования Либавской улицы*.
- LVVA-2 – LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 607. lieta 1. lapa. Tanner F., Klokor O. E. *Ситуационный план города Либавы с показанием земель расположенных в пределах границ одного города*. Libau: Steindruck von C. H. Foege.
- LVVA-3 – LVVA, 6828. fonds, 2. apraksts, 528. lieta. *План города и реки Либавы со съемки 1848 года*. (1857). Санкт-Петербург: Гидрографический Департамент Морского Министерства.
- LVVA-4 – LVVA, 6828. fonds, 2. apraksts, 529. lieta. *План города Либавы. Со съемки Капитан Лейтенанта Шульца 1868 года*. (1869). Санкт-Петербург: Гидрографический Департамент Морского Министерства.
- LVVA-5 – LVVA, 6828. fonds, 2. apraksts, 534. lieta.
- LVVA-6 – LVVA, 6828. fonds, 2. apraksts, 530. lieta.
- LVVA-7 – LVVA, 6828. fonds, 2. apraksts, 535. lieta.
- LVVA-8 – LVVA, 6828. fonds, 6. apraksts, 4892. lieta 2. daļa *Liepājas pilsētas administratīvo robežu plāns* (1925).
- LM-1 – Liepājas muzejs (LM), glabāšanas vienība LM 3580 (c) (attēls *Der Pavillon*)
- LM-2 – LM, glabāšanas vienība LM 3546-(1a)-2 (attēls *Der Pavillon v. d. Gartenseite*)
- LM-3 – LM, glabāšanas vienība LM 3580 (e) (attēls *Das Schweizerhaus*)
- LM-4 – LM, glabāšanas vienība LM 3546 (1a)-6 (attēls *Das Schweizerhaus im Stadtpark*)
- LM-5 – LM, Arhitekta Paula Maksa Berči būvprojektu arhīvs, Jaunliepājas plānojuma skice. Liepājas pilsētas Valde (1935). *Liepājas plāns*. Rīga: Pētera Rūdolfā Mantnieka kartogrāfijas institūts.
- Ozola, S. (2018). Liepājas Jaunās Pasaules un Tosmares ezera piekrastes mazstāvu dzīvojamās apbūves un plānojuma attīstība līdz Otrajam pasaules karam. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume IV, Higher Education*, 484. – 503.
- Ozola, S. *Liepājas zaļā rota – šodien un agrāk*. Liepāja: Kurzemes Vārds, 2007, 29. augusts.
- SO-1 – Silvijas Ozolas attēlu kolekcija (atklātne *Gruss aus Libau. Stadtpark*)
- SO-2 – Silvijas Ozolas karšu kolekcija
- SO-3 – Silvijas Ozolas attēlu kolekcija (atklātne *Liepāja. Apstādījumi*)
- SO-4 – Silvijas Ozolas attēlu kolekcija (atklātne *Liepāja. Raiņa parks*)

Schoen, A. (1902). *Studien zur Geschichte Libaus. Stadtplan Libaus 1875 mit Angabe der vormaligen Terrain= und Wasserverhältnisse*. Libau: Buck- und Steindruckerei von Gottlieb D. Wener.

Wegner, A. (1898). *Geschichte der Stadt Libau*. Libau: Verlag der Buchhandlung Rudolph Puhze, 154 S.